

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗООЛОГІЇ ІМ. І. І. ШМАЛЬГАУЗЕНА

Атамась Наталія Сергіївна

УДК 598.243.8: 591.5 (477)

**АУТЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖОВТОНОГОГО МАРТИНА
(*LARUS CACHINNANS* PALL., 1811) У ЗВ'ЯЗКУ З РОЗСЕЛЕННЯМ
НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ**

03.00.08 – зоологія

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата біологічних наук

Київ – 2008

АНОТАЦІЯ

Атамась Н. С. Аутекологічні особливості мартина жовтоногого (*Larus cachinnans* Pallas, 1811) у зв'язку з розселенням на території України. — Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.08 – зоологія. Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України. Київ, 2008.

Дисертацію присвячено з'ясуванню причин, умов та можливих механізмів процесу вселення мартина жовтоногого гніздових угруповань Азово-чорноморського узбережжя в нові екосистеми та зміни ареалу виду в межах України. На прикладі основних колоній континентальних гніздових угруповань з'ясовано сучасний стан популяцій у нових екосистемах та виявлено основні екологічні фактори, що на них впливають. Вивчено склад кормів, кормодобувні стратегії та трофічні зв'язки, зокрема наявність міжвидової конкуренції мартина жовтоногого з іншими видами хребетних, встановлено основні відмінності в структурі та екологічних характеристиках нових поселень від материнського угруповання виду, поширеного у Причорномор'ї. Досліджено процес формування нових колоній мартина жовтоногого та виявлено екологічні механізми їх становлення. Надано прогноз щодо можливостей подальшого розширення гніздового ареалу жовтоногого мартина на території України.

Ключові слова: *Larus cachinnans*, розселення, колонія, трофіка, екологічні фактори, трансформовані екосистеми, Україна.

АННОТАЦИЯ

Атамась Н. С. Аутэкологические особенности чайки-хохотуны (*Larus cachinnans* Pallas, 1811) в связи с расселением по территории Украины. — Рукопись. Диссертация на соискание ученой степени кандидата биологических наук по специальности 03.00.08 – зоология. Институт зоологии им. И.И. Шмальгаузена НАН Украины. Киев, 2008.

Диссертация посвящена выяснению причин, условий и возможных механизмов процесса вселения чайки-хохотуны (*Larus cachinnans* Pallas, 1811) гнездовых группировок Азово-черноморского побережья в новые экосистемы и изменению ареала вида в пределах Украины. На примере основных колоний континентальных гнездовых группировок уточнено современное состояние популяции в новых экосистемах и выявлены основные влияющие на него экологические факторы. Изучены состав кормов, кормодобывающие стратегии и трофические связи, в частности, наличие межвидовой конкуренции, чайки-хохотуны с другими видами

позвоночных, установлены основные отличия в структуре и экологических характеристиках новых поселений от материнской группировки вида в Причерноморье. Исследован процесс формирования новых колоний чайки-хохотуни и выявлены экологические механизмы их становления. Сформулирован прогноз, касающийся возможности дальнейшего расширения гнездового ареала чайки-хохотуни на территории Украины.

Ключевые слова: *Larus cachinnans*, расселение, колония, трофика, экологические факторы, трансформированные экосистемы, Украина.

SUMMARY

Atamas' N. S. Yellow-legged Gull' (*Larus cachinnans* Pallas, 1811) ecological traits as a result of its dispersal over Ukraine. — Manuscript. Thesis for scientific degree of candidate of biological sciences, speciality 03.00.08 – zoology. – Schmalhausen Institute of Zoology of National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 2008.

The dissertation deals with a research upon causes, conditions, ecological mechanisms and consequences of vertebrate invasions using *Larus cachinnans* as a model — an invasive species on continental part of Ukraine. Changes of its historical natural habitat upon Ukraine, mostly the development of new colonies and new sites of wintering and migration ways changing were considered. Ecological traits of the species in new Ukrainian ecosystems were conducted upon research data of 10 colonies, 4 groups of nests located in big rivers' valleys.

The main condition of *Larus cachinnans* invasion in continental Ukraine is a significant anthropogenic transformation of ecosystems, especially Dnieper reservoirs establishing. The main reason of invasion is an increase of bird numbers in populations of Black Sea coast. And therefore development of foraging strategy on mass non-specific food (waste at the refuse dumps) and of daily nomading activity from foraging habitat to night rest sites is revealed. The latter allowed *L. cachinnans* to disperse upward Dnieper reservoirs.

Significant differences in diet, foraging and foraging habitats of *L. cachinnans* of its continental groups are shown in comparison with primary Black Sea populations. Contrary to Black Sea coastal birds, continental birds have fish as a mass non-specific food in their diet (42,7 to 71,7% in different colonies), abundance of which appears due to human economical activity. At that, dump refuse food are non-significant (4–6%) or their increase in the diet was fixed recently (Middle Dnieper colonies, from 2005). Water surface predominates among other foraging habitats. Fish consumption and role of water area as a foraging habitat decrease with the lessening of transformation of territory, on which the colony is located.

Thus, it is established that in transformed ecosystems foundation of new colonies and increase of their bird number are limited by the availability of isolated plots for nesting, while in undisturbed landscapes the amount of stable food resources is too a limiting factor.

At present, stable increase of pair number in the investigated colonies of *Larus cachinnans* is established. It is ascertained that the decrease in bird number in the oldest Dnieper colonies in 2003–2004 was accompanied by significant increase of dump refuse food in their diet (1 to 31,2 %). It is assumed, that this circumstance is associated with occurrence of intraspecific competition for fish food in nest groups. Further increase in intraspecific competition is predicted, that may cause subsequent bird dispersal along the banks of little rivers into transformed ecosystems of continental Ukraine.

Key words: *Larus cachinnans*, dispersal, colony, foraging, ecological traits, transformed ecosystems, Ukraine.